

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پژوهش هدفمند و فناوری ارزش‌آفرین در خدمت تولید ملی

پژوهش و حامی

ویژه‌نامه هفته پژوهش - آذر ۹۷

- تجربه زیسته علوم انسانی در ایران و مسئولیت امروز
- پژوهشگاه علوم انسانی و دغدغه کاربرد
- علوم انسانی و اجتماعی، کارکرد فرهیختگی و فضیلتمندانه دارند
- پژوهش‌های علوم انسانی و ارتباط آن با کسب‌وکارها در ایران
- پژوهشگاه و ترویج علم در ایران

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

نشانی: تهران/بزرگراه کردستان/خیابان دکتر آیینه وند(۶۴ غربی)

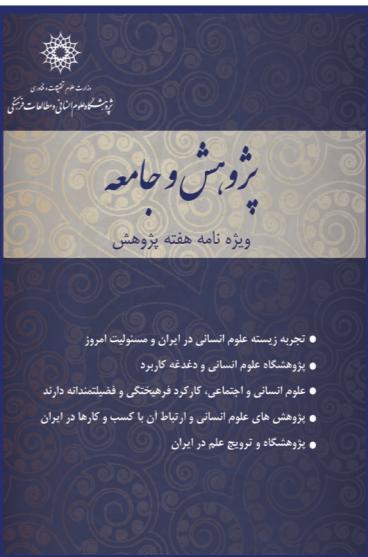
<http://www.ihcs.ac.ir>

پست الکترونیکی: info@ihcs.ac.ir

تلفن: ۰۲۶۸۹۱-۳

کد پستی: ۱۴۳۷۷۷۴۶۸۱

ساعت برگزاری	عنوان برنامه	روز برگزاری
۹:۰۰-۸:۴۵	تلاوت قرآن، سرود ملی، اعلام برنامه	
۹:۳۰-۹:۰۰	خیرمقدم و سخنرانی رئیس پژوهشگاه	افتتاحیه
۱۰:۰۰-۱۰:۳۰	سخنرانی دکتر حسین صادقی «علوم انسانی و مسئله تحریم»	
۱۰:۱۵-۱۰:۰۰	رونمایی از کتاب جوامع الحکایات و لوامع الروایات و تجلیل از خانم دکتر امیربانو کریمی و خانم دکتر مهدخت معین	
۱۰:۳۰-۱۰:۱۵	پخش کلیپ و پذیرایی	شنبه ۹۷/۰۹/۲۴
۱۲:۰۰-۱۰:۳۰	پنل نخست «کارآمدی علوم انسانی در مواجهه با تحریم» دکتر حسین صادقی - دکتر حمیدرضا دالوند - دکتر امید طبیب زاده - دکتر نعمت الله فاضلی	

ساعت برگزاری	عنوان برنامه	روز برگزاری
۸:۴۵ - ۸:۳۰	تلاوت قرآن، سرود ملی و اعلام برنامه	
۹:۳۰-۸:۴۵	سخنرانی دکتر محمود صادقی «علوم انسانی و مسئله فساد»	
۱۰:۴۵-۹:۳۰	پنل اول «علوم انسانی و راهکارهای مقابله با فساد» دکتر حسین صافی - دکرسیمه توحیدلو - دکتر منصور ساعی - دکتر وحید قهرمان	دوشنبه ۹۷/۰۹/۲۶
۱۱:۰۰-۱۰:۴۵	پخش کلیپ و پذیرایی	
۱۲:۳۰-۱۱:۰۰	پنل دوم (علوم انسانی و محیط زیست) دکرجلال ولی الهی - دکرسیداعی اصغری - دکر امیدلاک بهبهانی - دکرامیرعبدالرضا سپنجی - دکرزهرابراسپور دکرسیمین ناصری - دکر فروغ پارسا	

ساعت برگزاری	عنوان برنامه	روز برگزاری
۹:۱۵-۹:۰۰	تلاوت قرآن، سرود ملی و اعلام برنامه	
۹:۴۵-۹:۱۵	سخنرانی معاونت محترم پژوهشی	
۱۰:۰۰-۹:۴۵	معرفی پژوهشکده دانشنامه نگاری	
۱۰:۳۰-۱۰:۰۰	گزارش عملکرد شورای بررسی متون	
۱۱:۰۰-۱۰:۳۰	گزارش طرح اعتلاء	
۱۱:۱۵-۱۱:۰۰	پخش کلیپ و پذیرایی	
۱۲:۰۰-۱۱:۱۵	اعطاء جوایز به اعضای هیات علمی، کارشناسان و دانشجویان برتر	

فهرست

- ۲ برنامه هفته پژوهش
- ۳ سرمقاله
- ۴ تجربه زیسته علوم انسانی در ایران و مسئولیت امروز/دکتر حسینعلی قبادی
- ۵ یک نگاه
- ۶ اینفوگرافیک فعالیت های علمی و پژوهشی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- ۷ دستاوردهای پژوهشگاه علوم انسانی و داغده کاربرد/دکتر سمیه توحیدلو
- ۸ نگاهی به طرح جامع اعتلای علوم انسانی
- ۹ کارنامه شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی
- ۱۰ جوانی، افتخارات و طرح های ملی و راهبردی
- ۱۱ یادداشت و تحلیل
- ۱۲ علوم انسانی و اجتماعی، کارکرد فرهیختگی و فضیلتمندانه دارند/دکتر نعمت الله فاضلی
- ۱۳ پژوهش های علوم انسانی و ارتباط آن با کسب و کارها در ایران/دکتر حمیدرضا دالوند
- ۱۴ پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و ترویج علم در ایران/دکتر منصور ساعی
- ۱۵ برندینگ، تولید و ترویج پژوهش های علوم انسانی در ایران/دکتر آریتا افراشی
- ۱۶ پژوهش
- ۱۷ فهرست طرح های پایان یافته از ابتدای سال ۹۶ تا آذر ۹۷
- ۱۸ امور اجرایی:
- ۱۹ دکتر حمیدرضا دالوند
- ۲۰ فرحتاز فولادی
- ۲۱ خانم فولادبدن
- ۲۲ امور فنی و هنری:
- ۲۳ اسلام نوروزی
- ۲۴ محمد مهدی نقی پور
- ۲۵ امور اینفوگرافیک:
- ۲۶ دکتر مریم سلیمانی
- ۲۷ گرافیک و صفحه آرایی:
- ۲۸ کانون آگهی و تبلیغات درنگ

به تعبیر دیگر، زمان حرکت به سمت اثربخشی علوم انسانی در جامعه و عرصه سیاستگذاری است. یعنی وارد ساختن پژوهشگاه بزرگ علوم انسانی کشور که بنیاد تمنی ایران معاصر به شمار می‌آید، به عرصه مؤسسات آموزشی و پژوهشی نسل سوم؛ که درباره آن به اجمالی، باید گفت:

”پژوهشگاه [نهادی] محصول محور، تقاضاگرا، ذی نفع مدار، جامعه‌گرا، کارآفرین و بویژه تأکید می‌شود اثرگذار در عرصه سیاستگذاری کشور و جهتگیری توسعه و پیشرفت ایران و کمک به نظام جمهوری اسلامی برای مساله‌شناسی عالمانه در حوزه نیازها و چالش‌های سطح ملی و فرمانی با جهتگیری توانمندسازی جامعه و بازارآفرینی و بازناسی میراث‌های ایرانی- اسلامی برای نسل امروز ایران و مردم فرهنگ دوست جهان [است].“

در مجموع تجربه زیسته نشان می‌دهد که علوم انسانی در ایران در کنار مطالعات مبنایی تطبیقی، تنها زمانی به سوی بومی شدن پیش خواهد رفت و با ارزش‌های فرهنگی، دینی و اجتماعی ایران انطباق خواهد یافت که در عرصه کاربردی وارد شود و سامان داده شود.

امروزه علوم انسانی بیش از هر علم در همه جوامع، بویژه جامعه ایران با تمدن دیرین و دیرپا می‌تواند به کاهش درد و رنج، مشکلات و معطلات جامعه ما مدد برساند. به شرطی که ما بتوانیم با رویکردی درونزا، با احترام به صاحب‌نظران علوم انسانی و حفظ حریم آنان و بدون نگاه آمرانه و با پذیرش حیات طبیعی و خودجوش علم، اجازه بدheim علوم انسانی با جامعه، نهادها، دستگاه‌های اجرایی، سیاستگذاران و ... تعامل کند و به حل مسائل اجتماع و مردم پردازد. با انجمن‌های مردم نهاد علمی، با نهادهای مشابه داخل و خارج ارتباط هم‌افزایانه داشته باشد. مخصوصاً با توجه به پشتونه عظیم میراث تمنی، تاریخی، ادبی و فرهنگی ایران، علوم انسانی سرمایه عظیمی است که وظیفه همه اصحاب علوم انسانی، بویژه نهاد پژوهشگاه باید بازارآفرینی، بازخوانی و الهام از آن برای حل معطلات امروز ایران استفاده کند.

بنابراین علوم انسانی در کشور مارسماهی بی‌بدیل و ذخیره‌ای کم‌نظیر برای حل مسأله‌ها و مواجهه با چالش‌های جامعه امروزی ایران است که ما عموماً عادت کرده‌ایم فقط بخشی اندک از آن را در دستور کار قرار دهیم و به آن تکیه کنیم و از بخش عظیم آن غافلیم که مانند کوه بخ پنهان مانده است، منظور این است که در مسائل بنیادین فرهنگی، اجتماعی، میراث‌های معنوی و تمنی، می‌توانند بسیار راهگشا باشند اما ما داشت بازخوانش آنها و کشف راه حل از دل آنها را کم داریم و عموم منتقدان به علوم انسانی جدید کاش رویکردی ایجابی می‌داشتند و به این سرمایه بزرگ می‌پرداختند. ■

حوزه تحقیقاتی علوم انسانی جهاد دانشگاهی تعین پیدا کرد. در جهاد دانشگاهی، اندک‌اندک با همکاری برخی استادان تراز اول دانشگاه‌ها که دغدغه‌های بومی و دینی داشتند، این تشکل، قوام گرفت و در چهار جوب گروه‌های پژوهشی و ترویجی علوم انسانی در شعبه‌های جهاد دانشگاهی و دانشگاه‌های گوناگون، قد علم کرد که پس از چند سال فعالیت کاربردی، بویژه در ارتباط تنگاتنگ با دفاع مقدس به پژوهشکده علوم انسانی جهاد دانشگاهی و سرانجام پس از گذشت حدود ده سال و با انجام فعالیتهای درخشنان تحقیقاتی به صورت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی شکوفا گردید. عمدترين رویکرد ما در آن دوره، کاربردی سازی علوم انسانی در همه عرصه‌ها بود. از جمله موفقیت‌ها این بود که این تشکل موفق شد تا سند ملی جوانان، مطالعات جامع مناسبات نسلی، علوم انسانی و ظرفیت‌های میراث‌های معنوی و مسائل مربوط در ایران برای جهان امروز، مساله‌شناسی چالش‌های قومی و مسائل مربوط در ایران و... رایه سامان برساند.

در مجموع تجربه زیسته نشان می‌دهد که علوم انسانی در ایران در کنار مطالعات مبنایی تطبیقی، تنها زمانی به سوی بومی شدن پیش خواهد رفت و با ارزش‌های فرهنگی، دینی و اجتماعی ایران انطباق خواهد یافت که در عرصه کاربردی وارد شود و سامان داده شود. در واقع، کاربردی شدن، شاهراه حل دیگر معطلات علوم انسانی است و گرنه در منازعات و مجادلات انتزاعی محصور خواهد ماند. بدون رویکرد کاربردی، علوم انسانی نه ایرانی می‌شود، نه اسلامی و نه حتی راه توسعه مستقل پیش خواهد گرفت. چراکه با رویکرد کاربردی است که علوم انسانی در رویکردی واقع‌بینانه، مساله خود را خواهد شناخت و عوامل و موافق خود را احصاء خواهد کرد و با بازسازی نظریه‌ها و مبانی کمک می‌کند که علم به چرخه نوآوری بپیوندد. نظام نوآوری در علوم انسانی یعنی همین حرکت از نظریه به عمل و آزمودن تئوری در عمل و در فرایند کاربردی شدن و اصلاح نظریه یا تأیید آن و حرکت به سمت تعمیم آن.

رویکرد کاربردی سازی علوم انسانی، یعنی علوم انسانی را با مسائل و مشکلات عینی جامعه در ارتباط قرار دادن. حاصل این تعاطی و تعامل علوم انسانی با چالش‌ها و مشکلات جامعه، ظهور پدیده جدیدی است به نام مدیریت و تنظیم مناسبات اجتماعی فیما بین علوم انسانی و چالش‌ها و مشکلات. از آنجا که مدیریت اجتماعی، دارای ابعاد گوناگون است از جمله بینش فرهنگی و جهان‌بینی ویژه، برونداد تعامل علوم انسانی و چالش‌های اجتماعی، تراز جدیدی از داشن‌های علوم انسانی خواهد بود که رنگ و بوی بومی- فرهنگی در عرصه پژوهش‌های علوم انسانی را در بر خواهد داشت.

در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با تعامل گسترشده و نگاه درونزا با بدنه ارزشمند و جریان تحقیقاتی و سرآمدان دانشمند پژوهشگاه، کوشش شد از این تجربه استفاده گردد. در واقع نگاهی آینده پژوهانه، در جهت ایجاد تحولی اساسی اقدام شد که آن را به طور سیار فشرده می‌توان در قالب این شعار محوریزnde یاد، استاد دکتر آینه‌وند بیان کرد: «اتصال به ریشه، انطباق با نیاز» به این سرمایه بزرگ می‌پرداختند. ■

تجربه زیسته علوم انسانی در ایران و مسئولیت امروز

دکتر حسینعلی قبادی رئیس پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

شاید دغدغه‌های مربوط به آینده علوم انسانی کشور، از پیش از انقلاب اسلامی، در تشکل‌های انجمن اسلامی دانشگاه تربیت‌علم، همواره در زندگی و تفکر ما احساس می‌شد، پژواک وسیع سخنرانی‌ها و نوشتۀ‌های زنده‌باد، دکتر علی شریعتی، کوشش‌های علمی و فرهنگی استاد شهید مطهری و سرانجام اثرگذاری فکری ناشی از وقوع انقلاب کمیر اسلامی به رهبری حضرت امام خمینی(ره)، جملگی روایتی دیگر از مسائل و چالش‌های علوم انسانی در کشور را بازتاب می‌داد. و به نظر می‌رسد مجموعه انقلاب اسلامی در پک نگاه کلان، نوعی گفتمان علوم انسانی و تلقیات ویژه آن بوده است. جا دارد در اینجا به رهیافت مسأله‌شناسانه شهید مطهری تأکید کنم که به نظر می‌رسد، نتیجه مطالعات ایشان در حوزه علوم انسانی، نوآورانه و جدید بوده است. به عنوان نمونه افزون بر آنکه استاد در کتاب «انسان و سرنوشت» به نحوی روشمند و عالمانه نتایج مسأله‌شناسی خود را اختصاصاً بیان می‌کند، در آغازی مانند خدمات متقابل اسلام و ایران و نیز تبیین و شرح اصول فلسفه و روش رئالیسم (حضرت علامه طباطبائی(ره)) یا کتاب جامعه و تاریخ، مشخصاً در صدد مواجهه با دو مسأله بنیادی و چالش مهم جامعه آن زمان ایران برآمده بودند که عبارت بودند از: ۱- خطر غلبه شوونیزم و ناسیونالیسم افراطی علیه فرهنگ اسلامی از یک سو و غفلت از جنبه‌های تمدن‌سازانه، تساهل‌گرایانه و فرهنگ‌سازانه فرهنگی اسلامی، که موجب شکوفایی و بالندگی اسلام در ایران شد، از سوی دیگر ایشان کوشیدند ثابت کنند که اسلام و ایران در این سرزمین مکمل و مقوم یکدیگرند. ۲- بحران فکری مارکسیسم‌گرایی در ایران که آن زمان ایشان به این مهم توجه شنان داده‌اند که البته در دومی شاید از دیدگاه ژرف فلسفی علامه طباطبائی(ره) الهام گرفته باشند.

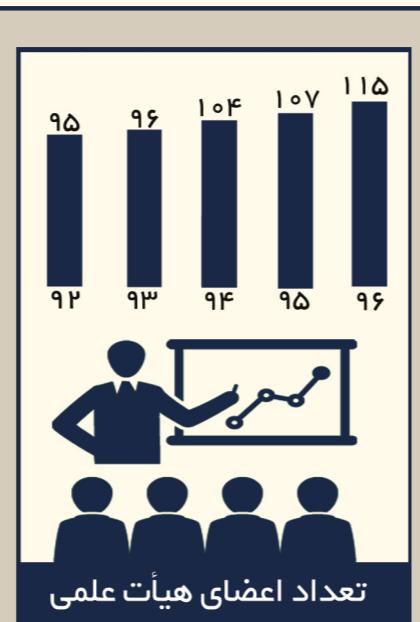
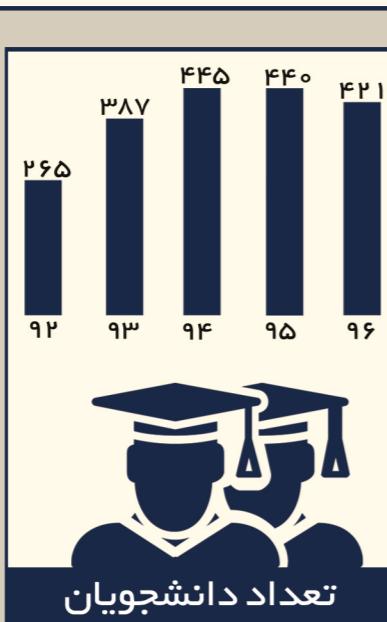
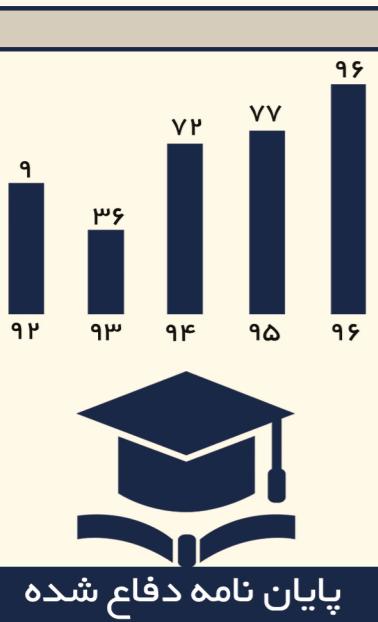
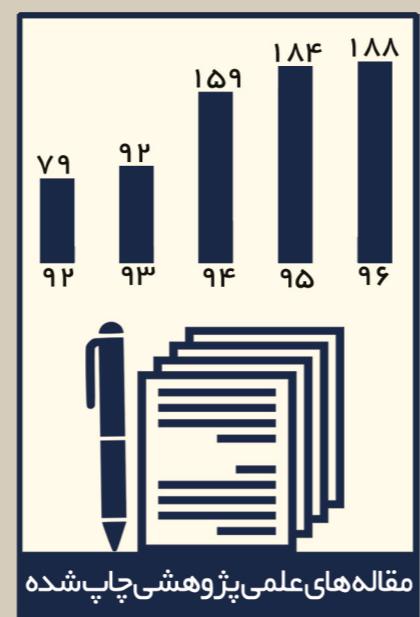
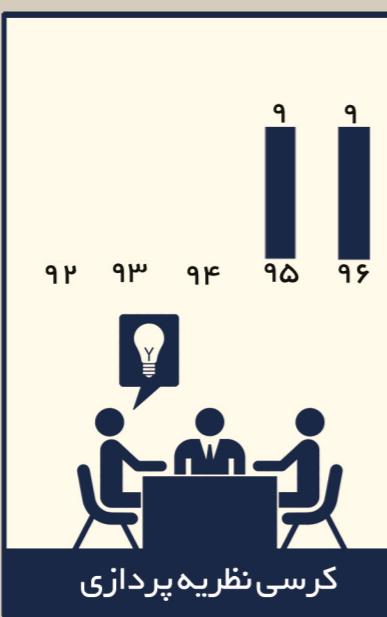
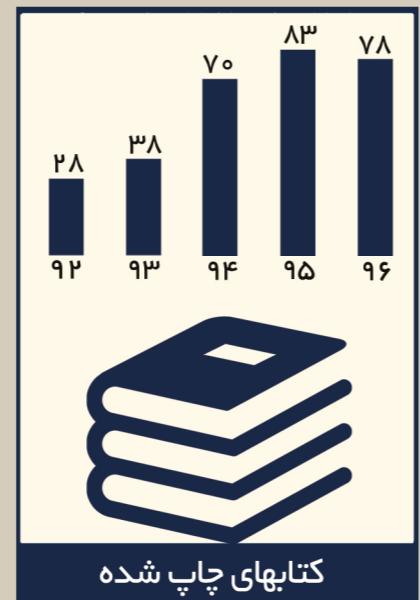
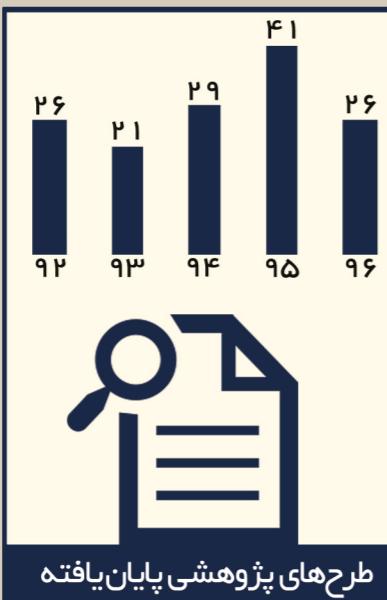
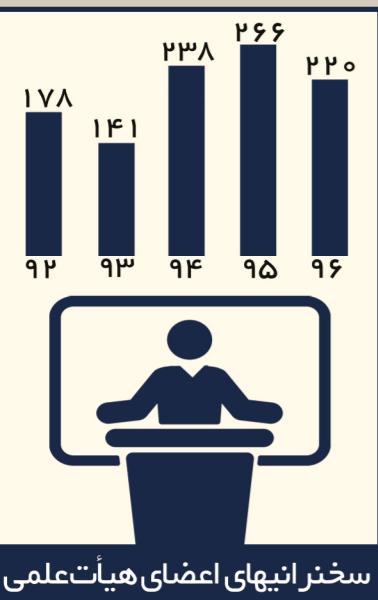
پس از پیروزی انقلاب اسلامی، از همان سال ۱۳۵۸، در انجمن اسلامی دانشگاه تربیت‌علم، هسته‌ای برای چگونگی مواجهه و حل این ا نوع چالش‌های علوم انسانی در حوزه مباحث دانشجویی انجمن ما شکل گرفته بود و سرانجام معضلات آن در جلسه‌ای خصوصی به استحضار حضرت امام(ره) رسید که در پیام نوروزی ایشان در سال ۱۳۵۹ انعکاس آن را می‌شد ملاحظه کرد. با رخداد انقلاب فرهنگی از دوم اردیبهشت ۱۳۵۹، این تشکل انجمن اسلامی در سطح ملی گسترش یافت و نیز در قالب

اینفوگرافیک فعالیت‌های علمی و پژوهشی

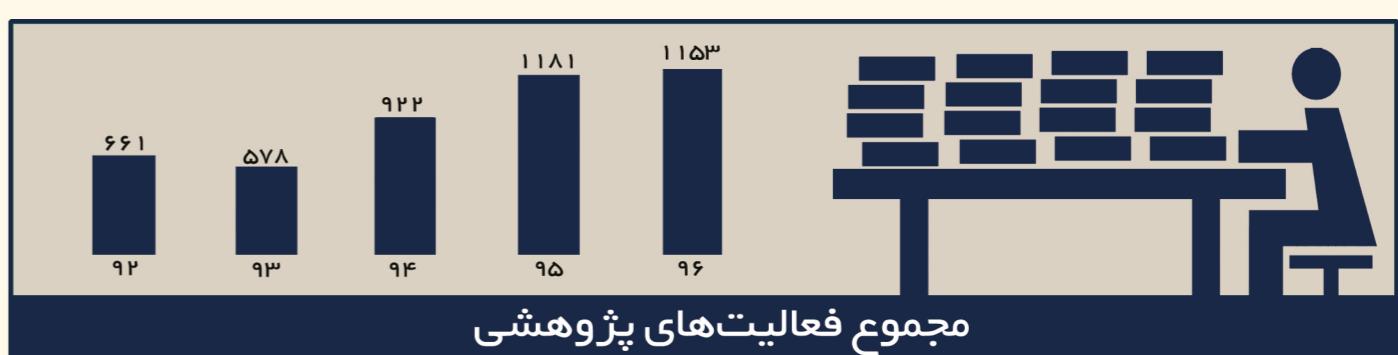
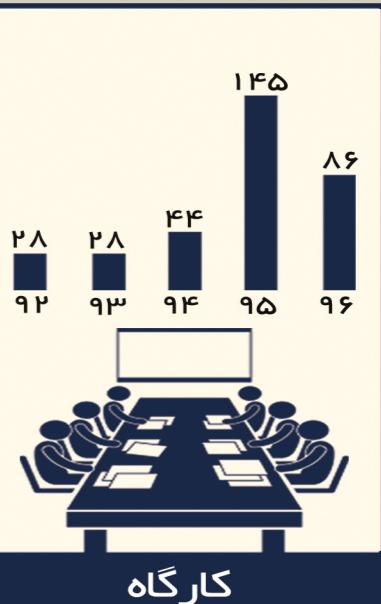
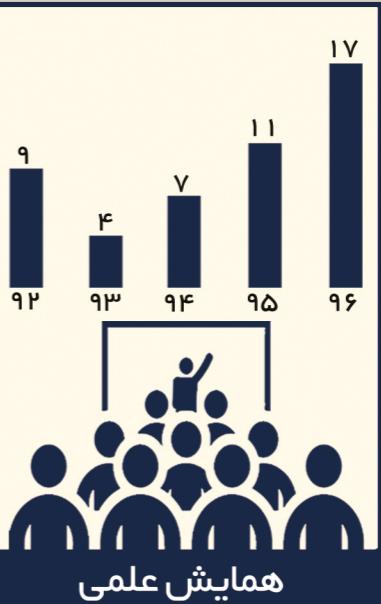
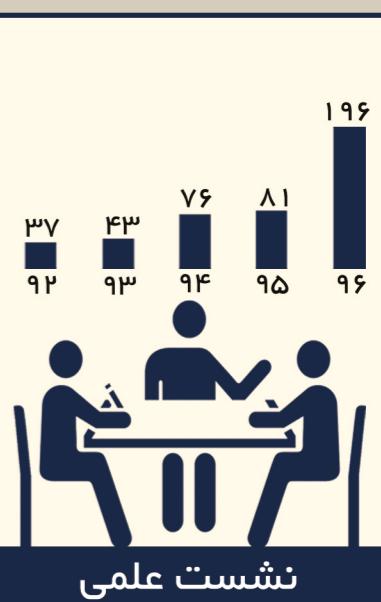
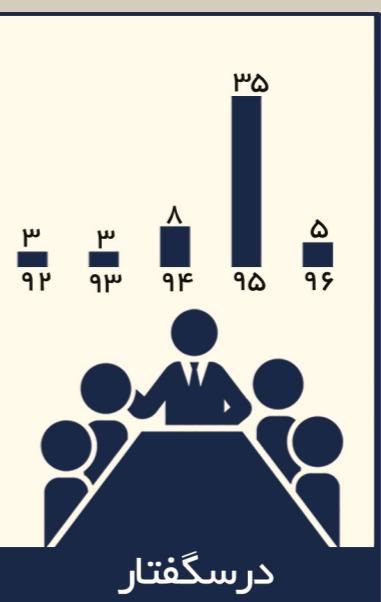
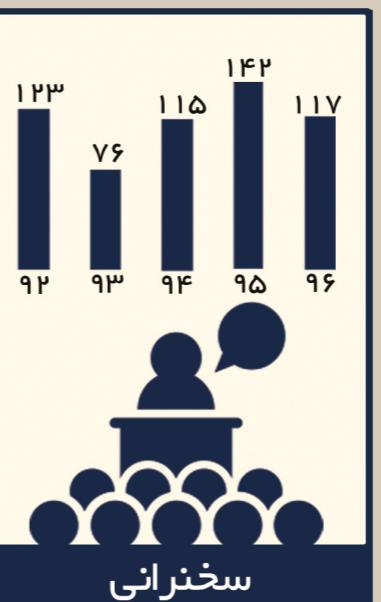
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

در این اینفوگرافیک به بررسی فعالیت‌های پژوهشی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی در سالهای ۹۲ تا ۹۶ پرداخته شده است.

فعالیت‌های پژوهشی

ترویجی‌سازی دانش در پژوهشگاه

مستقل، خارج از چارچوب طرح‌های موظف و به شکل طرح غیرموظف کارفرمایی اقدام به پژوهش در این طرح‌ها خواهد نمود. جهت بررسی دقیق تر انواع کار و مزیت‌ها و آورده‌های هرکدام از این طرح‌ها برای پژوهشگاه و محققین آینین نامه طرح‌های کاربردی در سال ۱۳۹۴ در پژوهشگاه به تصویب رسیده که نسخه جدید و اصلاح شده آن در زمستان ۱۳۹۷ در اختیار اعضای محترم هیات علمی قرار خواهد گرفت.

منطبق با شرایط و فضای اجتماعی و نیازهای موجود در حال حاضر حدود ۳۰ طرح کارفرمایی اختتام یافته، در حال انجام یا در حال انعقاد قرارداد در پژوهشگاه وجود دارد. به عنوان نمونه بخشی از موضوعات طرح‌های کارفرمایی به قرار زیر است:

سواحل مکران از جمله مناطق بکر و سودآور ایران است. جاذبه‌های گردشگری بالا، پتانسیل ارتباطی و بندری گسترشده و منابع کشف نشده انسانی و غیر انسانی از مشخصه‌های این مناطق است. به جهت رفع تحریمهای این منطقه و همینطور علاقمندی نظام به کسب سود و سرمایه از این سواحل و همینطور با خطر رقابت چین و هند برای دستیابی به آب‌های آزاد از طریق چاهار، این مناطق از اهمیت بسیاری برخوردار است. یکی از طرح‌هایی که در پژوهشگاه در سالیان اخیر در دست انجام بوده پژوهه توامندسازی اجتماع محور منطقه مکران و یافتن الگوی جهت توامندسازی مردم و حکمرانان محلی منطقه در راستای فقر زدایی بوده است. پژوهه‌ای که مورد توجه دستگاه‌ها و مسئولین مرتبط با این بنادر در دولت هم قرار گرفته است. بخش زیادی از پیوست اجتماعی طرح کلان‌تر توسعه سواحل مکران در ارتباط با طرح پژوهشگاه و طرح‌های مشابه آن تدوین شده است.

یکی از طرح‌هایی که در پژوهشگاه در سالیان اخیر در دست انجام بوده پژوهه توامندسازی اجتماع محور منطقه مکران و یافتن الگوی جهت توامندسازی مردم و حکمرانان محلی منطقه در راستای فقر زدایی بوده است.

معضل اشتغال و بیکاری نیروهای فارغ‌التحصیل خصوصاً در میان تحصیل کردن علوم انسانی لزوم توجه به مسئله مهارت را جدی‌تر ساخته است. تشکیل شورای عالی مهارت و شکل‌گیری انواع کارگروه‌ها در وزارت‌خانه‌های مرتبط نشان از اهمیت آن دارد. در راستای کاربردی‌سازی و مهارت‌افرینی رشته‌های علوم انسانی، پژوهشگاه و پژوهشکده علوم انسانی کاربردی طرحی را در وزارت علوم تصویب کرده است. در همین مجموعه طرح تبیین ظرفیت‌های فرهنگی ایران در نظام بین‌الملل با مدیریت مرکز اسناد فرهنگی آسیا در جریان

بر همین اساس، در طراحی نظام کاربردی‌سازی در علوم انسانی اصل اساسی به رسمیت شناختن توامندی‌های تخصصی افراد است. با توجه به اینکه کاربردهای موثر در علوم انسانی، یعنی کاربردهای راهکاری و تبیین، مستلزم فعالیت چندتخصصی و میان‌دانشی (یعنی ترکیب گونه‌های مختلف دانش که با میان‌رشته‌ای که در درون دانش علمی تعریف می‌شود متفاوت است)، رویکرد درست در طراحی نظام کاربردی‌سازی، فراهم آوردن زمینه برای همکاری و تعامل موثر میان متخصصین حوزه‌های مختلف و دوری کردن از خلط تخصص‌ها (یعنی مثلاً تشویق دانشگاهیان به فارگی دانش‌های فنی و سیاستی یا تغییر سیاست‌گذاران به اظهارنظرهای علمی و تخصصی) است.

تأسیس پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی کاربردی در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی نمونه‌ای از چنین رویکردی است. به جای تعمیم ایده کاربردی‌سازی به تمامی فعالیت‌های پژوهشگاه، که چنانکه دیدیم برخلاف اصل تخصص گرایی است، تأسیس این پژوهشکده به منزله توجه به اهمیت کاربردی‌سازی در علوم انسانی در عین به رسمیت شناختن وظایف تخصصی پژوهشگران است. پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی کاربردی در واقع پل ارتباطی میان متخصصین علمی فعال در پژوهشگاه و سیاست‌گذاران است. در چنین فضایی، امکان تعامل و همکاری موثر میان طرفین و شکل‌گیری چرخه‌های اصلاحی به وجود می‌آید که تبیجه آن هم به روز شدن و تقویت فعالیت‌های پژوهشی خواهد بود و هم استفاده از دانش تخصصی و علمی برای مقابله با چالش‌ها و معضلات روز جامعه.

منطبق بر چنین ایده‌ای مسئله کاربردی‌سازی علم به عنوان یکی از راهبردهای اصلی پژوهشگاه نیز معرفی شده است. راهبردی که به جهت رفع نیازهای اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی جامعه تدوین گردیده است. از طرفی امکان کاربردی شدن علوم جز ترویج داشته‌ها و داشن انباسته در پژوهشگاه میسر نبوده است. از این‌روست که ذیل عناوین کاربردی چندگونه از طرح‌های پژوهشی مطرح می‌شوند. طرح‌های موظف هیات علمی پژوهشی آن دسته از طرح‌هایی است که ایشان باید سالانه به اتمام برسانند و در پژوهشگاه شرایط تصویب و روال ویژه خود را دارند. این طرح‌های موظف می‌توانند پس از اختتام و یا در زمان انجام کار جهت حل نیاز یا اولویت‌های سازمان یا ارگان بیرونی به کار آید. از این‌رو می‌توان به فروش طرح‌های موظف یا تبدیل آن به طرح موظف مشارکی اقدام نمود. یکی از شیوه‌های کاربردی کردن کارها جهت دیده و خوانده شدن بیشتر کارها و ترویج آن، این روش بوده است.

در برخی از موارد نیاز ویژه‌ای از سوی کارفرمای مطرح می‌شود. این نیاز به شکل اولویت یا عنوان پژوهشی در اختیار محققین قرار می‌گیرد. گاهی نیز ایده‌ها و پیشنهاداتی از طرف اعضا به سازمان‌ها و کارفرمایان بیرونی داده می‌شود که نتیجه هردوی اینها یک طرح با کارفرمای بیرونی است. گاهی این طرح کارفرمایی می‌تواند پرسه طرح‌های موظف را در پژوهشگاه طی کند و کار موظف کارفرمایی قلمداد گردد و در برخی مواقع اعضا هیات علمی یا پژوهشگران

پژوهشگاه علوم انسانی و دعدغه کاربرد

دکتر سمیه توحیدلو-رئیس پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی کاربردی

اگر منطبق بر طبقه‌بندی‌های مختلفی که از دانش موجود است (دانش فنی، دانش عمومی، دانش سیاسی یا سیاستی، دانش فلسفی) به دنبال معنایی برای کاربرد و کاربردی سازی باشیم، مفهوم کاربرد در حوزه علوم انسانی و اجتماعی بیشتر در دو معنای کاربرد راهکاری و کاربرد تبیینی قابل اطلاق است. در بخش تبیینی دانش شناخت مسئله مدنظر است. جانداختن موضوعات و مسئله‌مند کردن مشکلات از ویژگی‌های دانش علمی و گاه فلسفی است. مسائلی که می‌توانند مشاهده‌پذیر یا غیر مشاهده‌پذیر باشند و بسته به نوع مسائل امکان پرداختن به آن و کاربردی بودن آن نیز متفاوت خواهد بود. اما انواع مختلف دانش فنی، سیاستی، علمی و فلسفی همگی می‌توانند در کنار هم به کار ارائه راهکار هم بیانند. از آنجا که مهمنترین ویژگی کاربرد به معنای حل مساله امکان اعتبارسنجی دقیق است، این نوع کاربرد عمدتاً در مورد علوم کمی و عددی (مانند علوم مهندسی) مصدق دارد. در ابطه با علوم انسانی این نوع کاربرد بیشتر به عنوان استثنای می‌تواند مطرح باشد، چرا که در این علوم به واسطه چند بعدی بودن، پیچیدگی و تعین ناپذیری ذاتی موضوع مورد مطالعه (یعنی انسان و روابط انسانی)، عموماً جنبه کیفی بر محاسبات و تحلیل‌های کمی چیرگی دارد و امکان اعتبارسنجی دقیق (به معنایی که مثلاً در راه حل‌های ارائه شده توسط علوم مهندسی مطرح است) وجود ندارد. البته تبیین‌های درست و کارآمد، شناخت دینفعان درگیر در مسائل و سیاست‌پژوهی‌های دقیق مسیری دیگر برای رسیدن به راهکار می‌گشاید.

مطابق با چنین فضایی است که از زمان مطرح شدن دانشگاه‌های نسل سوم و چهارم که منطبق بر کارآفرینی و تجاری‌سازی بنا شده‌اند، اصحاب علوم انسانی مقاومت‌هایی در مقابل آن داشته‌اند. مقاومت از این‌رو بوده که تصور می‌شده کاربردی‌سازی عاملی برای به محاجق رفتن دانش فلسفی است. اما به واقع در هیچ کجا منظومه دانشی یکپارچه‌سازی علوم و حذف مظاهر نظری و فلسفی علم مدنظر نبوده است.

گاهشمار اقدامات اصلی طرح جامع اعتلاء

نوع فعالیت و اقدام ها	سال
آغاز مرحله مطالعاتی و تدوین فاز صفر طرح با همکاری اولیه «سازمان برنامه و بودجه کشور» و طراحی زیر ساخت های اجرایی طرح، با مشارکت بیش از ۸۰ تن از استادان تراز اول کشور، صاحب نظران، متخصصان و کارشناسان و تشکیل مرحله اول شیکه نخبگانی طرح.	۱۳۹۵
آغاز انعقاد قراردادها و اجرای طرح ها با حمایت های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و گسترش راههای تعامل طرح با حوزه های کاربران، مخاطبان و ذی نفعان؛ توسعه سایت تخصصی، راه اندازی مجله تخصصی، افزایش تعداد جلسات سخنرانی های علمی، نشست های نخبگانی و...	۱۳۹۶
تدوین و نهایی شدن نخستین طرح ها، چاپ و انتشار اولین مجموعه کتاب های طرح، تلاش برای گسترش طرح در سطح ملی و برنامه ریزی و انجام مرحله دوم ایجاد و توسعه شبکه نخبگانی طرح و راه اندازی کارگروه چهارم طرح با عنوان: علوم انسانی، مسائل، نیازها و چالش های جامعه.	۱۳۹۷

فعالیت های پژوهشی طرح جامع اعتلاء از سال ۹۶ تا آذرماه ۹۷ به روایت آمار

تعداد	موضوع	ردیف
۱۳۰	تعداد طرح نامه های دریافتی	۱
۴۲	تعداد طرح نامه های در حال بررسی	۲
۹	تعداد طرح نامه های در آستانه عقد قرارداد	۳
۳۵	تعداد طرح های در مرحله اجرا	۴
۶	تعداد طرح های پایان یافته	۵

فعالیت های ترویجی سازی و تقویت شبکه نخبگانی از سال ۹۶ تا آذرماه ۹۷

۱۷ نشست	برگزاری نشست های نخبگانی و سخنرانی علمی مرتبط با طرح ها	۱
۴ نشست	برگزاری سخنرانی های تخصصی بازخوانی تحلیلی چهاردهم علوم انسانی در ایران	۲
۸۹ جلسه و نشست	جلسات کارگروه های تخصصی، کمیته علمی و شورای سیاستگذاری کمیسیون های تخصصی، کمیته علمی و شورای مدیران،	۳

منشورات طرح

۵ مجلد	چاپ کتاب های مرتبط با ساختار و کلیات طرح جامع	۱
۳ شماره	انتشار فصل نامه طرح جامع اعتلاء	۲
۷ گزارش	گزارش راهبردی و توصیه های سیاستی	۳

حل معضل سالمندی در جامعه ای که به سوی سالمندی می رود و یافتن الگوهای برای مشارکت فعال در اجتماع از دیگر پژوهش های گسترده با همکاری وزارت کار در پژوهشگاه است. در کنار این پژوهش انواع پژوهش های محله ای و مبتنی بر نیازهای شهر در پژوهشگاه در حال انجام است که بخش های

مختلفی از شهرداری کارفرمای عمده این پژوهش ها به شمار می روند. تهیه استاد سیاستی جهت برنامه ریزی و سنجش تعاریف مختلف در وزارت نفت در کار تعريف بومی گزینی برای شرکت ملی گاز تعريف شده است. با همین مجموعه درباره مدیریت زنان در وزارت نفت نیز کاری در حال تعريف است.

لزوم تدوین تاریخ اندیشه سینما مبتنی بر کارهای انجام شده، فعالیت های چند جانبه ای را با مجموعه های سینمایی در پژوهشگاه منجر شده است. از طرف دیگر از ظرفیت های این سازمان ها جهت برگزاری کارگاه ها و نشست های مشترک نیز استفاده می شود.

پژوهش های تخصصی هیات علمی در موضوعات مختلف ارتباط پژوهشگاه با مرکز مطالعات وزارت امور خارجه، پژوهشگاه نیروی انتظامی، معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه قضائیه، مؤسسه عالی تأمین اجتماعی و ... را ممکن کرده است. از طرفی بالغ بر ۸۰ تفاهم نامه با دیگر مراکز اجرایی و علمی عاملی برای فعالیت و ارتباط مؤثری گشته که پژوهشگاه علوم انسانی و اعضا های هیات علمی آن را در مجموعه های مختلف معرفی نموده است. در ذیل این تفاهم نامه ها انواع طرح های حمایتی از طرح های اعضا های هیات علمی و همینطور رساله های دانشجویی مطرح بوده که پژوهشگاه امکان جذب حمایت های صندوق حمایت از پژوهشگران را در همین رابطه داشته است.

در جهت تبیین و تبلیغ فعالیت های کاربردی در پژوهشگاه و خارج از آن بغیر از فعالیت های یاد شده ارتباط و حصول اولویت های پژوهشی سازمان های اجرایی و تقدیم آن به اعضا های هیات علمی در قالب کتابچه های اولویت از یک سو و همین طور برگزاری نشست ها و همایش ها از سوی دیگر در کارهای این پژوهشگاه یا در اولویت های پژوهشگاه قرار گرفته است. به عنوان نمونه جشنواره حمایت از بایان نامه ها و رساله های برتر دانشجویی در موضوع تولید و اشتغال در سال گذشته و همینطور همایش تعامل علوم انسانی، تولید و صنعت رامی توان یاد نمود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با دارا بودن بیش از ۱۳۰ عضو هیأت علمی پژوهشی و همینطور تعداد بالای کارشناسان توانمند در رشته های متعدد دارای ظرفیت های درخواست شایسته ای برای انجام فعالیت های کاربردی و حل مسائل ریز و درشت اجتماعی است. این امر نیازمند ایجاد زیرساخت های لازم جهت پیشبرد این قبیل طرح هاست. طبیعی است که تهیه این زیرساخت ها باید جزو اهتمام های پژوهشگاه در سال های آین باشد، شاید که در کنار کارهای بالارزش علمی در پژوهشگاه در حوزه های سیاستگذاری و پژوهش های کلان ملی نام پژوهشگاه پرآوازه تر از قبل شنیده شود. ■

فعالیت های علمی شورای بررسی متون به روایت آمار

تعداد	نوع فعالیت
۵۵۰۰	نقد کتب ملی
۸۵۰	نقد کتاب جهانی
۳۰۰۰	برگزاری جلسات تخصصی نقد
۱۸۵	برگزاری همایش و نشست علمی

انجام طرح های پژوهشی با رویکرد انتقادی با مشارکت دانشگاه ها:

شهید چمران اهواز، دانشگاه شیراز، دانشگاه شهید باهنر کرمان، دانشگاه گیلان، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی و باقرالعلوم قم و سایر مراکز آموزشی و پژوهشی سراسر کشور) در ۱۷ گروه ایرانی در حال آماده سازی است

انتشار پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه های علوم انسانی

(تنها ماهنامه نقد شهید چمران اهواز، دانشگاه شیراز، دانشگاه شهید باهنر کرمان، دانشگاه گیلان، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی و باقرالعلوم قم و سایر مراکز آموزشی و پژوهشی سراسر کشور) در ۱۷ گروه ایرانی در حال آماده سازی است

مهمترین محصولات و منشورات شورای بررسی متون شامل «مجموعه کتب معرفی شورا و شیوه نامه های نقد»، «مجموعه تقدیمه های تخصصی علوم انسانی»، «ماهنامه تقدیمه های تخصصی علوم انسانی»، «ماهنامه علمی پژوهشی پژوهشنامه انتقادی متون علوم انسانی»، «مجموعه کتاب های تالیفی و در حوزه نقد منابع و متون حوزه اقتصاد مقاومتی و دست تألیف» و «مجموعه منشورات همایش و کنگره علوم انسان» هستند.

راه اندازی سامانه نقد نقد

در یگاه اطلاع رسانی شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی، «سامانه نقد نقد» راه اندازی شده است که این سامانه به علاقه مندان این امکان را می دهد که نقد و نظر خود را درباره های راهبردی شورا اختصاص یافته باشد. این سامانه توانی و تأمین منابع متناسب با روابط های راهبردی شورا اخراج می کند. این سامانه در سال جاری (۱۳۹۷) تعداد ۱۷ طرح تالیف کتاب در حال آماده سازی و انتشار است.

برخی از محورهای بر جسته فعالیت شورای

بررسی متون عبارتست از:

تألیف کتب با رویکرد انتقادی: بخشی از فعالیت های گروه های شورا به تدوین و تأليف کتب حوزه علوم انسانی و تأمین منابع متناسب با روابط های راهبردی شورا اختصاص یافته است که در سال جاری (۱۳۹۷) تعداد ۱۷ طرح تالیف کتاب در حال آماده سازی و انتشار است.

کارنامه شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی

شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی

به رشد تفکر انتقادی و نوآوری در تولید متون

دانشگاهی متتمرکز است.

راهبرد و اهداف شورای بررسی متون شامل توسعه فرهنگ نقد، تقویت جایگاه علوم انسانی، راهبرد محصول محوری، بومی گرایی،

سیاست های خود را بر نقد متون درسی، کمک به رشد تفکر انتقادی و نوآوری در تولید متون

دانشگاهی متتمرکز کرد. ارتقای علوم انسانی و تولید علم بومی بدون نقد آثار موجود میسر

نمیست. بنابراین سیاست های شورای بررسی

متون نیز بر نقد متون درسی و کمک درسی

دانشگاه ها متتمرکز شد. به گونه ای که رویکرد

بومی گرایی در علم، تکریم ارزش های دینی،

انطباق تحقیقات علوم انسانی با نیازهای جامعه

و جلب مشارکت دانشگاه ها، مراکز آموزش

علی و اساتید سراسر کشور در جهت هم افزایی

علمی مورد تأکید این شورا است. اثربخشی این

شورا نیز در چارچوب نقد متون درسی، کمک

جوایز و افتخارات اعضای هیأت علمی

سال ۱۳۹۵

- اعطای «نشان درجه یک هنری» به دکتر فاطمه راکعی در یازدهمین جشنواره شعر فجر
- اعطای هفتمین جایزه ادبی پروین اعتصامی برای کتاب برگزیده «تاریخ شعر زنان از آغاز تا سده هشتم هجری قمری» به دکتر روح انگیز کراچی تعلق گرفت.

سال ۱۳۹۶

- انتخاب کتاب دکتر نعمت الله فاضلی با عنوان «چشم‌اندازهای فرهنگ معاصر ایران» به عنوان پژوهش برگزیده در بخش برترین‌های پژوهش فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- انتخاب کتاب دکتر حسین صافی پیرلوچه در «سی و پنجمین دوره جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران» با عنوان «درآمدی بر تحلیل انتقادی گفتمان روایی»
- تجلیل از دکتر سید محسن علوی پور در نخستین «جایزه سینمایی» در بخش پژوهش مستقل

سال ۱۳۹۷

- انتشار مقاله دکتر سید مصطفی عاصی با عنوان Lexicography در دستنامه آکسفورد (Oxford Handbook)
- انتشار مقاله دکتر یحیی مدرسی تهرانی با عنوان Sociolinguistics در دستنامه آکسفورد (Oxford Handbook)

برخی از طرح‌های ملی و راهبردی در حال اجرا در پژوهشگاه

- طرح توسعه سواحل مُکران
- طرح اعتلا و ساماندهی علوم انسانی برای پیشرفت کشور
- طرح مرکز استناد آسیایی «تبیین ظرفیت و جایگاه بین المللی فرهنگ و تمدن ایرانی اسلامی (با تاکید بر علوم انسانی و هنر)»
- طرح «طراحی نظام کاربردی سازی مهارت آفرینی در علوم انسانی و هنر»
- طرح برنامه جامع راهبری زبانی

شاید در جامعه ما در چشم انداز کلی این باور وجود دارد که حیات دانشگاهی در تمامیت آن وجه اخلاقی دارد اما این وجه اخلاقی حیات دانشگاهی به دلایل مختلف آسیب دیده است. نه تنها چالش‌های ایدئولوژیک و سیاسی بلکه فشارهایی که اخلاق سوداگری و سلطه بازار و کالایی شدن خدمات دانشگاهها و همچنین سیطره ارزش‌های تکنولوژیک و بروکراتیک همه باعث شده است تا حیات دانشگاهی کمتر از منظر ارزش‌های اخلاقی و فضیلت‌های انسانی دیده شود از این رونمایی کنم که ما نیاز داریم که به این واقعیت توجه کنیم که نهاد دانشگاه و بیویژه علوم انسانی و اجتماعی چگونه می‌توانند به شگل‌گیری نوعی نظم اخلاقی و انسانی و گسترش و توسعه فضیلت‌ها و فرهنگ کمک واقعی و جدی کنند.

دانشگاه‌ها در هر جای جهان تنها زمانی توانایی این را پیدا کرده اند که به نیازهای تکنیکی و فنی و مادی جوامع و انسان‌ها پاسخ دهند که توانایی تحقق و تامین نیازهای معنوی و اخلاقی جامعه و انسان‌ها را نیز فراهم کنند.

ما در تمام دوره معاصر بندرت به نحو آگاهانه، سنجیده، جدی و عمیق از زوایه نیازهای اخلاقی‌مان به کارکردهای اخلاقی دانشگاه‌ها و علم جدید نگاه کرده ایم، در حالیکه واقعیت این است که همانطور که اشاره کردم اندیشه ورزی و علم نه تنها در علوم انسانی بلکه در تمام رشته‌های علمی همواره به نحو هستی شناسانه ای در بردازندۀ اشکال گوناگون فضیلت‌های اخلاقی است.

این موضوع صرفاً نوعی شعار یا رویا پردازی در مورد علم یا دانشگاه نیست.

دانشگاهی و دانشورانه، اگر به نحو اصیل و همراه با درگیری واقعی و معنادار افراد باشد، تمامیت وجود و منش انسان را متأثر می‌سازد و او را به سوی فرهیختگی سوق می‌دهد. فعالیت دانشگاهی و دانشورانه بیش از این که برای رسیدن به «موفقیت» باشد، معطوف به «کمال جویی و بالندگی وجودی انسان» است. ما در سال‌های اخیر در نتیجه چالش‌های سیاسی و اقتصادی که درگیر آن شده ایم، توجه کمتری به عملکردهای و کارکردهای اخلاقی و فضیلت‌مندانه علوم انسانی و اجتماعی داشته‌ایم. اکنون که بیست میلیون دانش‌آموخته و بیش از چهار میلیون دانشجو در کشور وجود دارد، می‌توان با نگاهی اخلاقی و فضیلت‌مندانه به علم و خصوص علوم انسانی و اجتماعی، از ظرفیت‌های معنوی و اخلاقی این دانش‌ها برای توسعه فرهنگی و ارتقاء ظرفیت‌های اخلاقی جامعه بهره برد. بخصوص اگر این واقعیت را در نظر بگیریم که جامعه امروز ما درگیر چالش‌هایی در زمینه فرسایش سرمایه اجتماعی، کاهش اعتماد اجتماعی، رشد و گسترش مسائل و آسیب‌های اجتماعی و اخلاقی است، در این موقعیت ما باید نیازمند توجه و استفاده جدی از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های اخلاقی و فضیلت‌مندانه علم و علوم انسانی و اجتماعی هستیم.

یکی از مسئله‌های ما برای توجه اخلاقی و فضیلت‌مند به علوم انسانی و اجتماعی آشنازی زدایی از کارکردهای اخلاقی این علوم است. این که علم ماهیت و عملکرد اخلاقی دارد، امر بدبیه نیست و در ذهنیت جمعی امروز ما علم را بیش از هر زمان دیگری با منافع مادی و موفقیت‌های شغلی و اقتصادی آن می‌ستجدن و می‌فهمند. علم در تسخیر سیاست و بازار درآمده است و میدان اخلاقی آن هر روز تیره و مبهوم تر می‌شود. از این‌ویکی از گام‌های مهم در زمینه احیای ارزش‌ها و فضیلت‌های علوم انسانی و اجتماعی، تلاش برای فهم پذیر ساختن و آشنازی زدایی از این فضیلت‌هاست.

ما در دهه‌های گذشته به دلایل متعدد نتوانستیم ماهیت فضیلت محور علم مدرن و دانشگاه را بشناسیم و از نهاد علم و دانشگاه در مسیر ارتقای و اعتلای ارزش‌های انسانی و اخلاقی بهره برداری کنیم. این نکته که دانشگاه صرف‌سازمان اداری نیست، بلکه فضای تعامل و تفکر اخلاقی است اهمیت چشمگیری برای جامعه ما دارد. ما به عنوان جامعه‌ای که به هر حال از لحاظ تاریخی و دینی به طور آشکاری خواهان گسترش قابلیت‌های اخلاقی هستیم نیازمند توجه اگاهانه و عادمانه به کارکردهای و عملکردهای علوم مختلف بويژه علوم انسانی و اجتماعی هستیم.

در دهه‌های اخیر در ایران یکی از گفتمان‌های جامعه این بوده است که به نوعی دانش‌ها و علوم انسانی و اجتماعی را مستقل از اخلاق یا حتی برخی آنرا مغایر با فضیلت و ارزش‌های اخلاقی تعریف کرده اند.

علوم انسانی و اجتماعی، کارکرد فرهیختگی و فضیلت‌مندانه دارد دکتر نعمت الله فاضلی

اما کشیده شدن دامنه این بحث به سیاست، مانع از استمرار این بحث شد. کسانی که به نوعی علوم انسانی و اجتماعی را از نظر اخلاق و ارزش‌ها و فضیلت نقد کرده اند عموماً به این استناد دارند که در دانشگاه‌ها کسانی که در رشته‌های انسانی و اجتماعی تحصیل می‌کنند به نوعی گرایش‌های انتقادی، عرفی یا به هر حال متفاوت یا مغایر با دین پیدا می‌کنند. همچنین از این دیدگاه برخی از این زاویه به فضای علوم انسانی و اجتماعی نگاه می‌کنند که چگونه در میان دانشجویان این رشته‌ها برخی آسیب‌های اخلاقی و اجتماعی رایج شده است.

این بخشی از نگاهی است که در دهه‌های اخیر در جامعه ما در مواجهه با علوم انسانی شکل گرفته است. از دیدگاه گفتمان سیاسی رسمی نیز همواره چالش‌های اخلاق ایرانی و بومی مطرح بوده است. این رویکردهای انتقادی که به تقد فرهنگی و اخلاقی علم انسانی و اجتماعی پرداخته اند به نوعی زمینه‌ای فراهم کرده است تا به تدریج این پنداریا تصویر ایجاد شود که علوم انسانی و اجتماعی فاقد دلالت‌های ارزشی و اخلاقی قوی در جامعه ایران هستند. از جهاتی دیگر نیز می‌توان به اخلاق زدایی از علم انسانی و اجتماعی در جامعه ما نگاه کرد.

دانش‌های مدرن که در ایران پیدا امده اند یعنی دانش‌هایی که از دارالفنون به بعد در سال‌های ۱۳۲۰ در ایران شکل گرفتند و با تأسیس دانشگاه‌های تهران و بعد از آن توسعه یافته‌ند، به منزله «مجموعه‌ای از علوم و فنون» تلقی شدند که بیش از انکه پاسخگوی نیازهای اخلاقی، معنوی و انسانی در مسیر تقویت و تحکیم ارزش‌های عام و فرهنگی باشند، صرفاً پاسخگوی نیازهای فنی، سازمانی و مادی جامعه تلقی شدند. در نتیجه این رویکرد، عالم «فرهنگ دانشگاهی» در تمام رشته‌ها از جمله رشته‌های علوم انسانی و اجتماعی در ایران به گونه‌ای تکوین و توسعه پیدا کرد که تأکید و توجه آگاهانه و آشکار بر جنبه‌های اخلاقی و ارزش‌ها و فضیلت‌های این علوم به نحو جدی و تأثیرگذار توجه جامعه را بخود جلب نکرد. گمان می‌کنم که به دلایل مختلف از منظر اخلاق و ارزش‌های انسانی و پیوندهایی که این علوم با فضیلت‌های اخلاقی و ارزشی که این علوم دارند مجدداً بازیابی و ارزیابی کنیم تا قابلیت‌های انسانی دارند ما نیاز داریم آنها را به نحو آگاهانه و عادمانه ای برای توسعه اخلاقی جامعه و گسترش فرهیختگی اجتماعی در نظام برنامه‌هایی موزش عالی مطرح شوند. ما نیازمند توجه جدی به کارکردهای و ابعاد اخلاقی فعالیت‌های دانشگاهی در تمام زمینه‌های تدریس، پژوهش، دانش‌سوزی و همکاری دانشگاهی هستیم. دانش‌های انسانی و اجتماعی نه تنها دارای اخلاق حر斐ه ای ویژه ای هستند، بلکه نقش مهمی در گسترش و تقویت اخلاق اجتماعی و فضیلت‌های جمعی و انسانی دارند. فعالیت

از نظر تاریخی، علم و تجربه فعالیت علمی در ایران همواره به منزله نوعی فضیلت تلقی می‌شد و عالمان و محققان همواره در زمرة فرهیختگان و سرمشق های ادب و اخلاق به شمار می‌آمدند. اما در دهه‌های اخیر در ایران یکی از گفتمان‌های جامعه این بوده است که به نوعی دانش‌ها و علوم انسانی و اجتماعی را مستقل از اخلاق یا حتی برخی آنرا مغایر با فضیلت و ارزش‌های اخلاقی تعریف کرده اند. در دهه‌های پیش منازعه‌ای در زمینه «دانش و ارزش» شکل گرفت،

یادداشت و تحلیل

پژوهش‌های علوم انسانی و ارتباط آن با کسب و کارها در ایران دکتر حمید رضا دالوند

با تغییر نگاه به اشتغال و رشد بازار فروش ایده و دستاوردهای فکری، همچنین تمایل اهل علم در مشارکت و انتفاع از سود حاصل از تولیدات فکری خود، به تدریج در جهان مدرن مدل‌های کسب و کار هم تغییر و تفاوت پیدا کرده است و صاحبان شرکتها لزوماً صاحبان ثروت‌های کلان نیستند و یا وجود شرکتها و کارخانه‌های بزرگ شرط لازم برای ثروتمند شدن نیست. در تغییر پیش آمده آنچه اهمیت دارد اندیشه و فکر آدمی است. هرچه ایده‌های نو، قابل اجرا و مبتنی بر دانش در پاسخ به نیازهای روز ارائه و اجرا شوند، موقوفیت صاحب ایده و تسلط او بر بازار و مراکز قدرت و ثروت قطعی تراست. در نتیجه چنین تغییر نگاهی بود که در دهه‌های اخیر مفاهیمی چون شرکت‌های دانش‌بنیان، پارک علم و فناوری، استارت آپ، مراکز رشد، تجاری سازی دانش و... در حوزه میان رشته‌ای علم و صنعت یا بازار و دانشگاه پدیدآمدند و اقلایی نو در صنعت و ثروت را پیدا کرده‌اند. علوم انسانی با توجه به ماهیت محصولات آن، چه جایگاهی در تغییرات جدید فضای کسب و کار دارد؟ و سهم آن چیست؟ بی‌گمان این تغییرات را شاید نوعی فرستاد برای علوم انسانی و تبدیل دستاوردهای آن به ثروت پاید تلقی کرد. زیرا محصولات آن ایده و از جنس فکر و اندیشه است. همه هنوز نگاه غالب به ویژه در کشور ما این است که صنعت منبع تولید ثروت است. بنابر این تغییر نگاه جامعه شرط موفقیت در این عرصه است. مرکز رشد و نوآوری علوم انسانی می‌تواند با ارائه الگوهای موفق در تبدیل ایده به ثروت، تغییرات را در جامعه آغاز کند و باورهای موجود را دگرگون سازند. شاید در حال حاضر این مهمترین و توقعی است که از آنها انتظار می‌رود.

علوم انسانی را به لحاظ کاربرد به دو بخش بزرگ می‌توان تقسیم کرد:
الف: حوزه‌های بنیادی و حاکمیتی:

بخشی از علوم انسانی به امور کلان بنیادی و حاکمیتی چون مسائل هویتی، حفظ حاکمیت ملی، دین، سیاست، فرهنگ، اندیشه و... می‌پردازد. تاریخ،

پژوهش و جامعه، ویژه نامه هفته پژوهش

کردن، مدارا، صلح، ارزش‌های زیبایی شناسانه و بسیاری از ارزش‌های وجودی و اخلاقی دیگر است.

علوم انسانی و اجتماعی به مثابه فضای اخلاقی در درون دانشگاه‌ها است فضایی که در آن این امکان فراهم می‌شود که تا ما انسان‌ها این یاداوری را به خود کنیم که به عنوان انسان نه تنها به کالا، اشیا، ابزار و فنون، بلکه به مهربانی، عشق ورزی، دوستی، مهمانواری، صمیمت، مدارا، گفتگو، اندیشیدن، صداقت، راستگویی، بزرگ‌منشی، نوع دوستی، خیرخواهی و تمام ارزش‌های اخلاقی دیگر نیاز داریم. هانا آنست از جمله محققانی است که در اندیشه‌های خودش همواره اهمیت پیوند میان اندیشه ورزی و ارزش‌های اخلاقی را به می‌یاداوری کرده است.

از دیدگاه آنست اندیشیدن امری است که به نوعی مستلزم تعامل و همیزیستی مدنی و جمعی است. همین پیوند میان اندیشیدن با ضرورت زندگی جمعی و مدنی و داشتن تعامل خود یکی از کارکردهای اخلاقی نهاد دانشگاه بویژه علوم انسانی و اجتماعی است. محققان علوم انسانی و اجتماعی از طریق فعالیت‌های اندیشه ورزانه نه تنها به فعالیت شناختی بلکه به نوعی به «علمیت اخلاقی» خود نیز دقت و توجه می‌کنند. سایر ارزش‌های نهفته در دانشگاه مانند استقلال دانشگاهی و ازادی دانشگاهی نیز مانند اندیشه ورزی دربردارنده‌ی دلالت‌های اخلاقی گسترشده‌ای است که ما انها را کمتر به نحو جدی در نظر گرفته‌ایم. همواره بحث آزادی و استقلال دانشگاهی از دریچه سیاسی به ان تکریسته شده است. اما واقعیت این است که وقتی ما به انسان‌ها استقلال و آزادی برای اندیشه ورزی می‌دهیم، انها را درگیر مسئولیت انسانی و اخلاقی بزرگی می‌کنیم. مسئولیت اخلاقی و انسانی که محققان دانشگاهی بویژه در علوم انسانی ناگزیر باید رسالت انسان بودن و «محافظت از ارزش‌های اخلاقی» و «دفاع از فضیلت‌ها» را بر عهده گیرند. ■

ما در تمام دوره معاصر بندرت به نحو آگاهانه، سنجیده، جدی و عمیق از زوایه نیازهای اخلاقی مان به کارکردهای اخلاقی دانشگاه‌ها و علم جدید نگاه کرده‌ایم.

تاریخ دانشگاه و علم نشان می‌دهد که دانشگاه‌ها به مثابه فضاهای تأمل و رشتہ‌های علمی به مثابه فضاهایی که در آن فعالیت‌های متعدد که به نام اندیشه ورزی انجام می‌شود همواره دلالت‌های اشکار و یا ضمنی اخلاقی داشته‌اند. واقعیت این است که دانش در هر معنای آن همواره نوعی پرسشگری و جستجو کردن است. این پرسشگری و جستجو کردن در ذات خود علمی فضیلت مدار و اخلاقی است. انسان همواره جهل رانه فقط فقدان نوعی دانایی فنی بلکه نوعی فقدان فضیلت اخلاقی نیز بشمار آورده است. دانشگاه‌ها و بویژه علوم انسانی و اجتماعی به شیوه‌های گوناگونی ما انسان‌ها را بسوی فضیلت‌ها و ارزش‌های اخلاقی فرامی‌خوانند.

یکی از آشکارترین فضیلت‌هایی که دانشگاه‌ها و بویژه حوزه‌های علوم انسانی و اجتماعی آنها را تقویت می‌کند، همین کارکرد علم به مثابه یادگیری است. یادگیری یعنی تأمل، دقت، توجه، و گفتگو کردن. نیکسون نشان می‌دهد که چگونه مفاهیم و مقولاتی که بیان کردیم (یعنی دقت کردن، توجه کردن، بحث کردن، گفتگو کردن، نوشتمن، خواندن، دیدن، مشاهده کردن و سایر فعالیت‌هایی که ما در فرایند تدریس تحقیق و همکاری علمی و دانش وری انجام می‌دهیم) دربردارنده‌ی فضیلت‌های اخلاقی حیاتی برای زندگی ماست. دانشگاه به گونه‌ای است که به ما کمک می‌کند تا نوعی فهم مشترک از هدف‌ها و نتایج اخلاقی زندگی اجتماعی بدست آوریم.

علوم انسانی و اجتماعی هر کدام به شیوه خاص خود این فضیلت‌ها و ارزش‌های اخلاقی را برای ما ممکن می‌سازند. دانشگاه‌ها و بویژه علوم انسانی و اجتماعی همواره نوعی یادآوری اهمیت ارزش‌های انسانی و اخلاقی در زندگی بشر هستند.

دانشگاه‌ها از طریق ایجاد فضای تأمل این امکان را فراهم می‌کنند تا مابه طور مستمر و نظامی‌به این واقعیت توجه کنیم که انسان‌شدن و انسان بودن نیازمند توجه عمیق و همه جانبه به فضیلت‌های انسانی و اخلاقی مانند گفتگو

محلی برای تجربه کردن، اصلاح و استانداردسازی ایده ها است. ایده های موفق و قابل اجرا در قالب کتاب هایی برای استفاده عموم از سوی پژوهشگاه منتشر خواهند شد و بنام صاحب ایده به نوعی ثبت می گردند.

امتیاز پژوهشگاه نسبت به دانشگاه در این است که ایده ها برآمده از پژوهش مستقیم خود اعضای هیات علمی و دانشجویان محدود آنان در سطح تحصیلات تکمیلی است. بنابر این ایده ها اصولاً دانش بنیان و مبتنی بر یافته های پژوهشی خود فرد است و اگر موفق به تبدیل آن به شرکت بشوند، نوعاً شرکتی دانش بنیان مشمول ضوابط ابلاغی از سوی نهاد ریاست جمهوری خواهد بود. همچنین، علاقه و تعهد صاحبان ایده به یافته های پژوهشی خود بی گمان در موقفيت مرکز موثر است.

ایجاد مرکز رشد و تبدیل یافته های پژوهشی به شرکت های تجاری، موضوع کاربردی سازی علوم انسانی را که تاکنون پژوهشگاه به لحاظ نظری هم در طرح اعتلای علوم انسانی و هم در ایجاد پژوهشگاه کاربردی سازی مفصل بدان پرداخته، عملیاتی می کند و چرخه تولید علمی و کاربست آن در جامعه را الگوسازی می کند.

توجه پژوهشگاه به مرکز رشد و ارائه الگوی موفق، مبتنی بر شعار راهبرد کلی برنامه پنج ساله پژوهشگاه مبنی بر حرکت سازمان به سوی سازمان مسئول است. امروز با توجه به چالش اشتغال و تأکید رهبری و دولت بر حل آن، پژوهشگاه خود را مسئول و ملزم به مشارکت در رفع این بحران می دارد. متسافانه خیل عظیمی از جامعه بیکاران دانشگاهی متعلق به حوزه علوم انسانی هستند و علوم انسانی کانون بحران دانش آموختگان دانشگاهی شده است. حال اگر ما بتوانیم ظرفیت های تجاری سازی علوم انسانی را پیدا کنیم و در قالب الگوهای موفق به جامعه ارائه دهیم، از آنجا که این الگوها قابلیت تکرار خواهند داشت و دیگران هم خواهند توانست در اقصی نقاط کشور آنها را اجرا کنند، گام بزرگی در حل بحران مورد بحث خواهد بود.

اگرچه موضوع ایجاد مرکز رشد ذاتاً امری تجاری و از جنس سود و زیان و بد و بستان است، اما پژوهشگاه فقط چنین نگاهی به فعالیت صاحبان ایده ندارد و شعار خود را "مرکز رشد پل موقفيت صاحبان ایده" انتخاب کرده است. سود پژوهشگاه به هیچ روی از درآمد ریالی مرکز نیست. سود ما در موقفيت ایده ها و الگوسازی آنهاست. از این رو با همه توان و امکانات برای کمک به موقفيت صاحبان ایده آماده هستیم و این قول را به اعضای محترم هیات علمی و دانشجویان مبتکر و صاحب ایده می دهیم که از هیچ کمکی درین نکنیم زیرا موقفيت آنها را موقفيت خود می دانیم.

پژوهشگاه می کوشد با ایجاد مرکز رشد و نوآوری، نسبت به جذب همکاری نهادهای مدنی و عمومی نیز اقدام کند تا با شناسایی مشکلات اجتماعی و فرهنگی موجود و جذب پشتیبانی و مشارکت سازمان های یادشده، پژوهشگاه دانشگاهی را مسئله محور و از فاصله علم و عمل بکاهد. در این زمینه با شهرداری تهران وارد گفتگو شده ایم. ■

های موفق در پارک علم و فناوری دانشگاه پیروزند، نمونه ای از این دست است.

علوم انسانی، هنر و صنایع دستی:

علوم انسانی به ویژه دانش آموختگان مردم شناسی، شناخت زرفی از هنر و صنایع بومی ایران دارند، ایده احیا، روزآمدسازی و پیوند گذشته و حال در بستر هنر، ظرفیت بزرگی برای تحصیل کردگان علوم انسانی است.

علوم انسانی و صنعت گردشگری:

گردشگری از جمله ظرفیت های مهم توسعه در ایران است، خدمات و دستاوردهای علمی چون تاریخ، باستان شناسی، جغرافیا، مردم شناسی و... دیگر رشته های حوزه علوم انسانی هم بیوند با گردشگری، می توانند در شکوفایی و ترویج درست آن موثر باشند.

برای گذر از این وضعیت و تغییر نگاه به علوم انسانی و همسان سازی درآمدان با علوم مهندسی، گسترش مرکز رشد و نوآوری علوم انسانی و الگوسازی ایده های موفق مرکز یادشده، تنها راه پیش روی ماست. از این رو، مهتمرين هدف ایجاد این مرکز به شرح زیر است:

- کمک به شکل گیری، پرورش و استمرار فعالیت نوآورانه در حوزه علوم انسانی
- هدایت فعالیتهای نوآورانه علوم انسانی در راستای سیاستهای علمی و فناوری کشور
- کمک به نوآوران علوم انسانی چهت تکمیل چرخه نوآوری (از ایده تا تجاری سازی محصول)
- حمایت از ایده های نوآورانه علوم انسانی چهت ورود به مرکز رشد و تجاری سازی.
- هدایت و حمایت از طرحهای کاربردی و پایان نامه های دانشجویی متضمن ایده های کارآفرین در حوزه علوم انسانی
- ایجاد سیستمی مناسب برای ثبت و ارزیابی مالکیت های فکری دانش آموختگان علوم انسانی

• حفظ و حراست از حقوق مادی و معنوی مالکیت فکری دانش آموختگان علوم انسانی

• تشویق و ایجاد انگیزه در محققین علوم انسانی به اجرای طرح های کاربردی

• ایجاد فضای مناسب کسب و کار و کاهش دامنه رسک برای تبدیل ایده

ها و تبایه پژوهش های علوم انسانی (اعم از طرح، پایان نامه، مقاله و...) به محصول و خدمات در قالب شرکت های نوپا و دانش بنیان

ایجاد مرکز رشد در حوزه علوم انسانی هم امری نو و هم دشوار است، چون

بیشتر رشته های علوم انسانی ظرفیت تجاری سازی بالای ندارند. بنابر این خود

این اقدام نوآورانه است.

پژوهشگاه وظیفه و ماموریت اصلی خود را مرجعیت در علوم انسانی و الگوسازی می داند از این رو در ایجاد مرکز رشد نیز در پی الگوسازی برای مرکز رشد علوم انسانی است. بر آن است تا الگویی قابل اجرا در مقوله تجاری سازی دستاوردهای علوم انسانی ارایه کند و تنها در بی ایجاد یک مرکز رشد تکلیفی نباشد. مرکز رشد

پژوهش و جامعه، ویژه نامه هفته پژوهش

- اخلاق و تربیت و آموزش کودکان و نوجوانان

- زبان و زبان آموزی

- گفتار درمانی و زبان پریشی

- خدمات علوم شناختی

- اطلاع رسانی و کتابداری

- روزنامه نگاری و ارتباطات

۲- خدمات بین بخشی و تلفیق با فناوری:

رایانه و علوم انسانی:

تلفیق علوم انسانی به عنوان محتوا و علوم رایانه ای به ویژه در حوزه نرم افزار به عنوان بستر، دنیا معاصر را به شدت تغییر داده است و ساختارهای

اجتماعی و اقتصادی را متحول کرده و مسیر تاریخ را تغییر داده است.

ایده پیدایش شبکه های اجتماعی در فضای مجازی و ظرفیت های آن،

امری مربوط به حوزه علوم انسانی است و نمونه ای از ظرفیت های این

حوزه است. با توجه به غنای علوم انسانی و میراث فکری و فرهنگی در

ایران، توسعه و توجه این بخش می توانند نتایج مفیدی در بی داشته باشد.

تولید نرم افزارهای کاربردی مختلف:

همانطور که می بینیم و کارهای خوبی صورت گرفته است، محتوا علوم

انسانی را می توان در قالب نرم افزارهای مختلف به دست مخاطبان رساند.

زبان و رایانه:

زبان و رایانه گستره ای نو در حوزه زبان شناسی پیکره ای است که

کاربردها و ظرفیت های تجاری چشمگیری در زمینه ترجمه ماشینی،

زبان ماشین، مخابرات و... دارد. پایگاه داده های زبان فارسی پژوهشگاه،

بسیاری است که براساس آن ایده های بسیاری را میتوان عملی کرد.

فضای مجازی و تولید محتوا:

رشد فضای مجازی و چالش های آن، ضرورت توجه به علوم انسانی

و تولید محتوا مناسب و مبتنی بر میراث غنی فرهنگی را سبب

شده است و ظرفیت خوبی برای سرمایه گذاری فراهم ساخته است.

علوم انسانی و سینما و تلویزیون:

ادیات داستانی، تاریخ، فولکلور و میراث فکری ایرانیان از اسطوره و حمامه تا

دین و اندیشه، دستمایه غنی و عظیمی برای رشد صنعت سینما و انیمیشن است.

علوم انسانی و صنعت:

نمونه ای از تلفیق علوم انسانی و صنعت، در خصوص استفاده از دانش نشانه

شناسی در طراحی، تولید و سنته بندی صنعتی است. مثال: ایده واصله به این مرکز

در خصوص مدد طراحی لباس بر مبنای نمادهای بومی و میراث گذشته است.

علوم انسانی و تجارت الکترونیک:

چه در عرصه تجارت، حقوق، امور مالی و چه در عرصه بازاریابی و تبادل

محصولات بومی، تجارت الکترونیک بدون دانش های علوم انسانی غیر ممکن

است. ایده تجارت بی واسطه محصولات محلی مثل زعفران، از جمله شرکت

فلسفه، کلام، ادیان، زبان ملی، ادبیات و... دانش هایی هستند که در مجموع بنیان های جامعه را می سازند. نه تنها از این دانش ها توقع تجاری سازی و کسب درآمد نمی رود که دولت ها برای پیشبرد اهداف کلان خود نیازمند به سرمایه گذاری در این بخش هستند.

متاسفانه تا سخن از تجاری سازی دستاوردها و خدمات علوم انسانی به میان می آید، اذهان متوجه امور حاکمیتی و کارکرد بنیادی علوم انسانی می شود. در اینجا ضمن تاکید بر لزوم ادامه پژوهش های بنیادین و توجه بی چشمدادش دولت به این بخش، امر دستاوردها و خدمات علوم انسانی از بقیه امور جدا می شود و آنچه ظرفیت تجاری سازی دارد همین بخش خدمات عمومی قابل ارائه است نه کلیت علوم انسانی.

ب. حوزه های کاربردی و خدماتی علوم انسانی:

در این حوزه نتایج پژوهش های علوم انسانی و اجتماعی چه بطور مستقیم و چه با ترکیب و تلفیق با دستاوردهای دیگر رشته ها و حوزه ها، به ویژه فناوری، قابلیت بالایی برای تجاری سازی و جبران سرمایه گذاری دولتها در حوزه بنیادی و حاکمیتی علوم انسانی را دارد.

مثال: پژوهش در حوزه زبان به ویژه زبان ملی، امری بنیادی و حاکمیتی است و کسی توقع تجاری از آن ندارد ولی حل مشکل املای فارسی برای کودکان بر اساس یافته های زبان شناسی و تولید و عرضه نرم افزارهایی برای حل این مشکل(ایده ای که به این مرکز واصل شده است)، امری کاربردی، ناظر بر حل مشکلات و نیازهای جامعه است که قابلیت تجاری سازی بالای دارد. براساس آمارهای موجود سالی یک میلیون و سیصد هزار دانش آموز پایه اول ابتدایی وارد مدارس کشور می شوند. اگر در خوشبینانه ترین حالت، دامنه مشکل فراگیری املا را تا پایان پایه دوم بدانیم، همزمان با یک بازار ۲۶۰۰۰ نفری روبرو هستیم. **مهتمرين ظرفیتهای تجاری سازی خدمات و دستاوردهای علوم انسانی:**

۱- دستاوردها و خدمات مستقیم علوم انسانی

(این خدمات به صورت مرسم در جامعه ارائه می شوند و نیاز به توضیح ندارند ولی با حمایت از ایده های نو می توان کیفیت و دامنه دسترسی بدان ها را تغییر داد):

- خدمات توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور.

- تبلیغات و بازار

- خدمات اداری

- مدیریت مالی

- خدمات برنامه ریزی و برنامه نویسی

- خدمات حسابداری و بانکداری

- خدمات روان شناسی

- خدمات جامعه شناسی و حل آسیبهای اجتماعی

- خدمات مشاوره

- خدمات حقوقی

در پژوهشگاه است. در همین زمینه باید به انتشار سالانه بیش از ۶۰ جلد کتاب با موضوعات متنوع علمی حاصل از پژوهش‌های مساله محور اشاره کرد که توانسته پژوهشگاه را به عنوان یکی از تامین کنندگان نیازهای علمی و آموزشی دانشگاه‌ها و مخاطبان و کسب و کارها تبدیل کند.

به نظر می‌رسد پژوهشگاه باید در راستای توسعه سیاست ترویج علم، امروز بیش از هر زمان دیگری اهمیت ارتباطات و حضور در رسانه‌های مختلف جمعی (مطبوعات و رادیو و تلویزیون) و اجتماعی (وب سایت‌های تعاملی، شبکه‌های اجتماعی و میکروبلاگ‌ها و شبکه‌های اجتماعی) را درک کند تا بتوان نقش آفرینی و اثربخشی علوم انسانی در کشور به خوبی نشان دهد. به ویژه در دنیای آنلاین، پژوهشگاه به دلیل تغییر ذاته و عادات مخاطبان عام باید به سمت تولید محتوا و بیووال و بصری سازی اطلاعات حرکت کند و از تمام ظرفیت‌های رسانه‌ای به خوبی بهره گیرد. البته در اینجا نقش پژوهشگران و اعضای هیأت علمی هم بسیار پرزنگ است تا با حضور در شبکه‌های اجتماعی علمی چون رسروج گیت و آکادمیا و نظایر آن و به بارگذاری تولیدات علمی و پژوهشی خود و تشکیل شبکه اجتماعی و حلقه‌های همکاری علمی در سطح ملی و بین‌المللی به ترویج و به اشتراک‌گذاری نتایج مطالعات خود در سطح ملی و بین‌المللی پردازند. این امر می‌تواند به تقویت رتبه بندی پژوهشگاه در سطح ملی و بین‌المللی کمک کند.

در ایران تبدیل شده است.

به نظر می‌رسد پژوهشگاه باید در راستای توسعه سیاست ترویج علم، امروز بیش از هر زمان دیگری اهمیت ارتباطات و حضور در رسانه‌های مختلف جمعی (مطبوعات و رادیو و تلویزیون) و اجتماعی (وب سایت‌های تعاملی، شبکه‌های اجتماعی و میکروبلاگ‌ها و شبکه‌های اجتماعی) را درک کند تا بتوان نقش آفرینی و اثربخشی علوم انسانی در کشور به خوبی نشان دهد.

وب سایت پژوهشگاه: یکی از درگاه‌های مهم پژوهشگاه برای ترویج علم، وب سایت پژوهشگاه است. تولید، مستندسازی و انتشار اخبار و اطلاعات، مربوط به رویدادها و موضوعات علمی و پژوهشی در قالب‌های متن (وب)، پادکست و وادکست در وب سایت پژوهشگاه این وب سایت را رزمه یکی از پرآزادترین وب سایت‌های کشور قرار داده است.

حضور در رسانه‌های اجتماعی: در سال‌های اخیر پژوهشگاه علوم انسانی در راستای ترویج علم و دانش و توسعه ارتباط با شبکه گسترده مخاطبان و داغده مندان و پاسخگویی به نیازها آنان، حضور موفقی در رسانه‌های اجتماعی دارای ضریب نفوذ اجتماعی بالا، داشته است. تاجایی که اخبار و اطلاعات مربوط به رویدادها و موضوعات علمی و آموزشی و پژوهشی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی به صورت آنلاین در قالب‌های متن، پادکست و وادکست و متن و عکس منتشر کرده است. انتشار اخبار و اطلاعات در دنیای رسانه‌های اجتماعی به قابلیت به اشتراک‌گذاری (هرمسانی) وسیع، از قابلیت تکثیر و ایصال برخوردار بوده و به توسعه و تقویت برنده و نفوذ اجتماعی پژوهشگاه انجامیده است. اکنون کanal تلگرامی پژوهشگاه بیش از ۵ هزار عضو دارد که کمتر کanal سازمانی علمی و پژوهشی در ایران دارای چنین تعداد اعضای ثابتی است.

انتشار نشریه و کتاب: در پژوهشگاه در راستای ترویج علم در کشور، بیش از ۲۲ نشریه علمی پژوهشی تولید و منتشر می‌شود. این تعداد نشریه علمی پژوهشی هم موجبات جذب و جلب مشارکت شبکه پژوهشگران حوزه‌های مختلف علوم انسانی در کشور را میسر کرده است و هم زمینه انتشار آثار علمی و مقالات و نتایج یافته‌های آنها را فراهم ساخته است. این تعداد نشریه همچنین بیانگر تنوع مطالعات و حوزه‌های مطالعاتی و پژوهشی تخصصی و بین‌رشته‌ای

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و ترویج علم در ایران

دکتر منصور ساعی

اگر ترویج و عمومی سازی علم را فعالیت‌هایی در راستای همگانی کردن علم، گسترش تکری و طرز تفکر علمی یا علاقه مند کردن مردم یا انتشار و انتقال علم و یافه‌های علمی، آموزش علم به جامعه و ساده سازی و دسترسی پذیری آن توسط ارتباط‌گران مانند موسسات، دانشمندان، پژوهشگران و روزنامه‌نگاران برای فهم و درک عموم بدانیم، توجه و اهتمام به ترویج و توسعه علم، از مهمترین راهبردها و موفقیت‌های پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی در سال‌های اخیر بوده است. برای اثبات ادعایی توان به برخی موارد ذیل اشاره کرد که در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، قدیمی ترین و خوشنام ترین موسسه پژوهشی علوم انسانی و بزرگترین شبکه علوم انسانی ایران صورت گرفته است:

پورتال جامع علوم انسانی: پورتال جامع علوم انسانی وابسته به پژوهشگاه از سال ۱۳۸۹ تاکنون با هدف توزیع عادلانه، رایگان، آسان و سریع مقالات علمی و تخصصی در حوزه علوم انسانی و اسلامی، مشغول به ارائه خدمت ترویجی مقالات حوزه‌های متعدد علوم انسانی بوده است؛ در طول هشت سال گذشته (تا پایان سال ۹۶) نزدیک به ۳۰۰ هزار مقاله فارسی از بیش از ۱۳۰ هزار صاحب اثر، جمع‌آوری و بازنشر داده است که قدیمی ترین آن به سال ۱۳۰۰ شمسی بازمی‌گردد.

همایش‌ها، نشست‌ها و سخنرانی‌های علمی: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی تنها پژوهشگاه حوزه علوم انسانی در ایران است که دارای حداقل سه سالان اجتماعات و جلسات است که روزانه در تمام ساعات، به صورت همزمان، در آنها نشست‌ها و پنل‌ها و همایش‌های علمی و تخصصی مساله محور و هدفمند با حضور صاحب نظران متفکران و پژوهشگران در میان استقبال مطلوب علاقه مندان برگزار می‌شود. به عبارتی پژوهشگاه به دلیل این زیرساخت مناسب برای ترویج و تبادل و به اشتراک‌گذاری علم و افکار، به کانون گردهمایی نخبگان و پژوهشگران و علاقه مندان و داغده مندان علوم انسانی

پرتال جامع علوم انسانی با میزانی از ۱۲۵۵ نشریه حوزه علوم انسانی و اسلامی که ۴۹۸ نشریه آن دارای رتبه علمی پژوهشی، ۴۸ نشریه دارای رتبه

برندینگ، تولید و ترویج پژوهش‌های علوم انسانی در ایران دکتر آزیتا افراشی

اصطلاحات برد و برندینگ، در کنار اصطلاحاتی مانند تولید علم، عرضه علم، نرخ رشد محصولات علمی همچون مقالات علمی پژوهشی و حتی کلمه‌ای مانند رقابت که ظاهراً کاربرد گسترشده‌تری نسبت به اصطلاحات فوق دارد، ولی در کاربردی مانند رقابت در تولید علم در کنار همین اصطلاحات قرار می‌گیرد، از حوزه تجارت و بازاریابی به حوزه مدیریت علم و پژوهش بسط یافته‌اند.

پیش از آنکه به موضوع یادداشت حاضر، آنگونه که در عنوان آن ذکر شده بپردازیم، جای دارد در خصوص نکته‌ای تامل کنیم. فرآیند انتقال اصطلاحات، میان حوزه‌های مختلف، امری رایج و همیشگی است. مثلاً در دوره‌های مختلف تاریخ زبان‌شناسی، اصطلاحاتی همچون مورفوЛОژی از پژوهشکاری و داده از علم رایانه یا روابط خانوادگی بین زبان‌ها از زیست‌شناسی به حیطه اصطلاحات زبان‌شناسی راه یافته‌اند. در این فرآیند انتقال، صرفاً یک اصطلاح انتقال نمایند بلکه نگرشی، در قالب یک کلان استعاره، از یک حوزه علمی با تجربی به حوزه‌ای دیگر منتقل می‌شود که خواه ناخواه بر سیاری از جهت گیری‌ها و تصمیم‌گیری‌ها در آن حوزه تاثیر می‌گذارد. وقتی تعداد قابل توجهی از اصطلاحات به کار رفته در حوزه تجارت و بازاریابی قرض گرفته شده باشد، به تدریج ولی با قدرت بسیار این اندیشه زیربنایی شکل می‌گیرد که علم کالایی تجاری است، کالایی که همواره باید مادی داشته باشد. کالایی که باید در دریک دستگاه تولید شود؛ و البته در ادامه این فرآیند استعاره سازی، پژوهشگر، خود به مثابه همان دستگاه تولید علم قلمداد می‌شود؛ و استعاره پژوهشگر به مثابه دستگاه تولید علم، بی تردید آسیب‌های جدی هم به پژوهشگر و هم به علم وارد می‌سازد.

می‌توان در منابع دانشگاهی و پژوهشی شامل مقالات، رساله‌های دانشگاهی، کتاب‌ها و چکیده‌ها به جستجو پرداخت. منابع جستجو شونده از پایگاه‌های ناشران دانشگاهی، انجمن‌های علمی، گنجینه‌های برخط، دانشگاه‌ها و دیگر پایگاه‌های علمی و پژوهشی متغیر است.

گوگل اسکالر اسناد را نیز مانند پژوهشگران رتبه‌بندی می‌کند، یعنی متن کامل هر سند را می‌سنجد و بر اساس اینکه کجا منتشر شده، چه کسی آن را نوشته، چند بار به آن استناد شده و تازه‌ترین استنادها از چه زمانی است. اثر را طبقه‌بندی می‌کند. گوگل اسکالر کاربر را با اسناد کلیدی در هر زمینه پژوهشی آشنا می‌کند و از این راه به پژوهشگران فرست می‌دهد تا در تولید منابع علمی آینده نقش داشته باشند. این کاوشگر خدمات گوناگونی را در اختیار کاربران ارائه می‌دهد که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: امکان جستجوی مقاله‌ها بر حسب سال انتشار، مشاهده ارجاع‌ها و جستجو بر اساس آن، امکان مشاهده شمار ارجاع‌ها، یافتن نسخه‌های گوناگون مقاله در اینترنت، امکان ارائه ارجاع قالب‌بندی شده مقاله با فرمتهای گوناگون، نمایش اطلاعات نویسنگان و پژوهشگران برتر. دیگر شبکه اجتماعی آکادمیا یکی از محبوب‌ترین شبکه‌های اجتماعی در ایران و جهان است که هر لحظه به اعضای آن افزوده می‌شود. آکادمیا یک شبکه اجتماعی برای دانشگاهیان است که می‌تواند برای به اشتراک گذاشتن مقالات، نظارت بر تاثیر آنها و دنبال کردن تحقیقات در یک زمینه خاص مورد استفاده قرار گیرد.

به عنوان یک شبکه اجتماعی دیگر مختص پژوهشگران می‌توان به ریسرچ گیت اشاره کرد. ریسرچ گیت یک شبکه اجتماعی علمی برای پژوهشگران، دانشمندان، استادان و دانشجویان سراسر جهان در جهت ارتباط، همکاری، پرسش و پاسخ و مبادله‌های علمی است. ریسرچ گیت برای اعضاء خود، شماری از ابزارها و امکانات جهت همکاری‌های علمی جهانی، فراهم می‌کند. ثبت نام در این شبکه رایگان است. این شبکه، محدود به یک رشته خاص نیست و محققان از همه رشته‌ها می‌توانند در این شبکه ثبت نام کنند. بعد از ثبت نام، محقق می‌تواند عناوین تألیفات، زمینه‌های علاقه‌مندی و مهارت خود را از طریق پروفایل شخصی خود با سایر محققان به اشتراک گذارد. محققان برای بارگذاری تألیفات در پروفایل خود، هیچ محدودیتی ندارند و علاوه بر مقالات مجلات و کنفرانس‌ها، قادر هستند تا اطلاعات خام، همچنین پژوهش‌های ناتمام را نیز بارگذاری نمایند.

در شبکه اجتماعی علمی ریسرچ گیت همچنین محققان می‌توانند اختیار خود-آرشنیوی اثار را داشته باشند تا برای جامعه علمی وسیع‌تری، قابل دسترس باشد. طبق الگوی دسترسی باز، اگر سیاست‌های کپی رایت اجازه دهد، محقق می‌تواند نسخه کامل آثار منتشر شده اثر را در بخش انتشارات، بارگذاری نماید. با توجه به امکان استخراج خودکار اطلاعات آماری مبتنی بر شبکه‌های اجتماعی فوق به نظر می‌رسد هیچ راهکار اطلاع رسانی به اندازه عضویت در این شبکه‌ها در خصوص برندینگ کارایی نداشته باشد. ■

فهرست طرح‌های پایان‌یافته از ابتدای سال ۹۶ تا آذر ۹۷

ردیف	مجری طرح	عنوان طرح	پژوهشکده
۲۳	عبدالله قنبرلو	اقتصاد سیاسی بین‌الملل: تحولات نوین در تعاملات نیروهای دولت و بازار در عرصه بین‌الملل	نظریه پردازی سیاسی و روابط بین‌الملل
۲۴	علیرضا شعبانلو	تصحیح سراج منیر کاشف شیرازی(تولد ۱۰۰۳ زنده تا بعد از ۱۰۶۰) همراه با مقدمه و تعلیقات زبان و ادبیات	زبان و ادبیات
۲۵	علیرضا شعبانلو	گزیده نثر مصنوع فارسی	زبان و ادبیات
۲۶	علیرضا منجمی	بررسی به کارگیری نظریه‌های فلسفه علم و فلسفه طب در آموزش پزشکی	غرشناسی و علم پژوهی
۲۷	فرانک جهانگرد	تبیین مبانی نظری نقد کهن الگویی و نمونه‌های نقد عملی در کلیله و دمنه	زبان و ادبیات
۲۸	فرزانه گشتاسب	فرهنگ اویم اویک	زبانشناسی
۲۹	کامیار صداقت ثمر حسینی	شیعه‌شناسی معاصر اهل سنت(جلد چهارم: شخصیت‌ها، اخراج و جماعت‌های سیاسی مخالف وحدت اسلامی در استاد فرهنگی آسیا	شیعه‌شناسی معاصر اهل سنت
۳۰	کامیار صداقت ثمر حسینی	شیعه‌شناسی معاصر اهل سنت(جلد چهارم: شخصیت‌ها، اخراج و جماعت‌های سیاسی مخالف وحدت اسلامی در جهان عرب)	استاد فرهنگی آسیا
۳۱	مالک شجاعی جشنوقانی	تجربه ایرانی مواجهه با علوم انسانی مدرن	فرهنگ معاصر
۳۲	مالک شجاعی جشنوقانی	مواجهه فرهنگ ایرانی با تجدد(۱) (مطالعه موردنی؛ تجربه محمد علی فروغی)	فرهنگ معاصر
۳۳	مریم صانع پور	تحلیل و نقادی مسئله زن و عقلایت در نظریه‌های غربی(۲ فاز)	غرشناسی و علم پژوهی
۳۴	مریم عاملی رضایی	نقد و تحلیل مفاهیم اخلاقی در حکایات کلیله و دمنه با تکیه بر شیوه‌های بیان	زبان و ادبیات
۳۵	مژدک رجبی	نسبت میان عقل نظری و عقل عملی در اندیشه غرب(۳ فاز)	غرشناسی و علم پژوهی
۳۶	مهدی بنایی چهرمی	ما و شرایط تجدد در اندیشه‌های دکتر سیدجواد طباطبائی	غرشناسی و علم پژوهی
۳۷	مهدی معین زاده	بررسی آراء هایدگر درباره علم در دوره تمہید	غرشناسی و علم پژوهی
۳۸	مهرنوش هدایتی	بررسی ابعاد روان شناختی تفکر در برنامه آموزشی فلسفه برای کودکان(تفکر مراقبتی)	اخلاق و تربیت
۳۹	مهرنوش هدایتی	بررسی مولفه‌های تفکر مراقبتی و تدوین پرسشنامه هنجار در سنجش تفکر مراقبتی	اخلاق و تربیت
۴۰	مهشید میر فخرابی	بررسی متن فارسی میانه دادستان دینی(فاز دوم)	زبانشناسی
۴۱	مهشید میر فخرابی	بررسی متن فارسی میانه دادستان دینی	زبانشناسی
۴۲	نیره دلیر	سیر تطور مفهوم پادشاهی و سلطنت از ابتدای ساسانیان تا پایان سلجوقیان	تاریخ ایران
۴۳	امیرعبدالرضا سپنجری	شناخت و بررسی محتوای شیوه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان	مطالعات فرهنگی و ارتباطات
۴۴	الهام ملک زاده	بررسی نقش عوامل خارجی در قحطی بزرگ ایران طی جنگ جهانی اول(۱۹۱۴-۱۹۱۸.م.ش) براساس اسناد منتشر نشده آرشیوی با تأکید بر انگلستان و روسیه	تاریخ ایران

ردیف	مجری طرح	عنوان طرح	پژوهشکده
۱	آتوسا رستم بیک	بررسی رویکردها نظری و شیوه‌های عملی در مطالعات گویشی سنتی و جدید (با نگاهی به مطالعات گویش شناسی در ایران) و ارائه شیوه نامه‌ای روز آیند در مطالعات گویشی	زبانشناسی
۲	آریتا افراسی	رویکردهای معاشرانه از در مطالعات قرآن	زبانشناسی
۳	اشرف بروجردی	تحلیل استاد بالادستی و قوانین ج ۱۱ در حوزه مسائل اجتماعی	مطالعات اجتماعی
۴	اعظم قاسمی	تبیین مبانی عقلانی اخلاق نزد معتزله (تا قرن پنجم هجری)	حکمت معاصر
۵	پروین ترکمنی آذر	تاریخ نگاری و تاریخ نگری مورخان ایرانی (از آغاز دوره اسلامی تا حمله مغول؛ مرحله دوم تاریخ ادواری	تاریخ ایران
۶	پروین ترکمنی آذر	تاریخ نگاری و تاریخ نگری مورخان ایرانی (از آغاز دوره اسلامی تا حمله مغول؛ مرحله سوم	تاریخ ایران
۷	پگاه مصلح	تعريف و حدود نظریه سیاسی و اصول نظریه پردازی سیاسی	نظریه پردازی سیاسی و روابط بین‌الملل
۸	حسین صافی پیر لوجه	در آمدی بر تحلیل گفتمان روابی	زبانشناسی
۹	حمدی رضا دالوند	بررسی و مطالعات انتقادی متون فارسی زرتشتی براساس دستورالعملهای موجود در ایران، هند و اروپا	زبانشناسی آسیا
۱۰	حمدیرضا رادر	تحلیل و تبیین راهکارها و چالش‌های تهیه، تولید و توسعه محظوظ دیجیتال مرکز استاد فرهنگی آسیا	اسناد فرهنگی آسیا
۱۱	حوریه احدی	تبیین تفاوت‌های زبانی کودکان فارسی زبان دارای اسباب و پیویز زبانی و کم توان ذهنی در شهر تهران	زبانشناسی
۱۲	حوریه احدی	در آمدی بر زبانشناسی بالینی	زبانشناسی
۱۳	داودد مهدوی زادگان	امام خمینی (ره) و تفسیر سیاسی قرآن کریم	نظریه پردازی سیاسی و روابط بین‌الملل
۱۴	رمضان رضایی	تحلیل صنایع بدیعی از این معتبر تا این رشیق	زبان و ادبیات
۱۵	روح الله شهابی	تدوین یک بسته جامع مداخله‌ای مبتنی بر نظریه ^{۱۰} ، به منظور ارتقاء مکانیسم‌های شناختی پایه در کودکان	اخلاق و تربیت
۱۶	زهره حیاتی	تدوین فرهنگ تمثیل‌های غیر داستانی در متنوی	زبان و ادبیات
۱۷	زینه عرفت پور	المنهج النفسي في النقد الحديث، النقاد المصربيون نموذجاً	زبان و ادبیات
۱۸	سید ابوتراب سیاهپوش	نقش علوم و معارف اسلامی در مبانی و شالوده انقلاب علمی	مطالعات اجتماعی
۱۹	سید محسن علوی پور	تاریخ فکر سیاسی- اجتماعی در سینمای ایران (۱۳۵۷-۱۳۰۰)	نظریه پردازی سیاسی و روابط بین‌الملل
۲۰	سید محمد حسینی بهشتیان	شناسایی آثار بازی‌های رایانه‌ای در کودکان و نوجوانان و تدوین راهبرهایی برای مدیریت این آثار	مطالعات اجتماعی
۲۱	سید محمد رحیم ربانی زاده	تاریخ شکل گیری اولین صنایع ماشینی در کاشان و تداوم آن	تاریخ ایران
۲۲	طاهره کمالی زاده	تحلیل آراء و مبانی اشرافی حکیم ملا هادی سبزواری	حکمت معاصر